

що становить обсяг навіть менший за період до 2019 року. Це лакмусовий папірець, який показує довгострокову орієнтованість економіки РФ та її трансформацію у ресурсного експортера. Водночас ми розуміємо, що внутрішні виробничі спроможності повністю переорієнтовані на забезпечення потреб армії, що призводить до скорочення виробництва іншої продукції і експорту іншої продукції [1].

За оцінками Carnegie Endowment бюджетні надходження від експорту нафти та газу все ще складають найбільшу частку державного бюджету. У видатковій частині беззаперечно лідирує оборонка, яка за оцінками певних аналітиків може сягнути обсягів радянського союзу у розмірі 40 % з урахуванням прямих, не прямих і прихованих видатків. Варто зазначити також зростання надходжень і видатків у абсолютному вираженні. Адже бюджет виріс із 6.3 до 29,1 трильйона рублів, тобто майже у 5 разів, за період з 2009 року. А частка нафтових доходів у різний період варіювалася навіть у межах майже 50 % [2].

Кремль має інструменти, які допоможуть забезпечити м'яку посадку економіки зважаючи на турбулентність і кризу виробництва. Двозначні процентні ставки та мета утримання інфляції на рівні близько 4 відсотків залишають значний простір для зниження ставок, що поживає споживчий попит. Державні виплати солдатам і та тим, хто пов'язаний із оборонним сектором, можуть бути поступово скорочені. Після війни російські запаси зброї потрібно буде поповнити, підтримуючи зайнятість. Згодом інфляція компенсує високі зарплати, а спектр можливостей для особистих інвестицій скоротиться (наприклад, буде скасовано величезні програми іпотечних субсидій і не буде доступу до іноземних фондових бірж).

Найімовірнішим результатом є те, що роздутий військовий державний сектор Росії заблокує будь-які скорочення, але високі відсоткові ставки зменшать інфляцію. В економіці, підпорядкованій політичним імперативам, мало стимулів для сталого розвитку. Рано чи пізно це завдасть шкоди добробуту громадян. Іншими словами, тимчасові рішення та зниження рівня життя посилять політичні та економічні перешкоди, з якими стикається Кремль. Однак, враховуючи існуючі запаси міцності та характер західних санкцій, Росії може знадобитися багато років, щоб вичерпати свої можливості щодо подолання подібних труднощів.

Література

1. Russian foreign trade tracker. *Bruegel Datasets*. URL: <https://www.bruegel.org/dataset/russian-foreign-trade-tracker>
2. Is the Kremlin Overconfident About Russia's Economic Stability? *Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2024/03/is-the-kremlin-overconfident-about-russias-economic-stability?lang=en> (дата звернення: 14.01.2025).

Підпригора Л.А.

кандидат економічних наук, доцент,

Бібік С.О.

здобувач вищої освіти

Український державний університет

імені Михайла Драгоманова

ФІНАНСОВА ДОСТУПНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ СТВОРЕННЯ ПОШТОВОГО БАНКУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

«Укрпошта» має найрозгалуженішу мережу відділень по всій Україні, особливо в невеликих містах і селах, де банківська інфраструктура обмежена або зовсім відсутня. Тому «Укрпошта» активно працює над отриманням банківської ліцензії, що дозволить їй надавати повноцінні банківські послуги.

У 2020 році Верховна Рада зробила важливий крок уперед, ухваливши у першому читанні законопроект, який дозволяє «Укрпошти» надавати основні банківські послуги. Одним із варіантів отримання банківської ліцензії «Укрпошта» серйозно розглядала придбання діючого банку. У 2021 році компанія оголосила тендер на оцінку потенційних банків, що відповідають критеріям: невеликий розмір, чистий кредитний портфель і мінімальна кількість відділень [1].

Прогнозувалося, що угоду може бути завершено на початку 2022 року. Одним із потенційних об'єктів була покупка невеликого банку, наприклад, «Альпарі» або інших фінансових установ зі схожими характеристиками [2]. Однак повномасштабна війна, яка розпочалася у 2022 році, внесла корективи в ці плани. Незважаючи на це, «Укрпошта» продовжує розглядати можливість отримання банківської ліцензії через придбання фінансової установи, що залишає відкритими перспективи розширення її послуг у фінансовому секторі України.

В листі на наш запит CEO Укрпошти Ігор Смілянський відповів, що їхня мережа відділень уже більша ніж усі банки разом. Тож доступність є перевагою. Станом на сьогодні банки та банкомати присутні у 4 % населених пунктів України, а Укрпошта в 100 %. Більше 20 % пенсіонерів в Україні отримують пенсії та соцвиплати через Укрпошту. А якщо казати про прифронтові регіони, там цей % у рази вище. Для прикладу 1000 гривень зимової підтримки. Хто крім Укрпошти може надати їх людям, які живуть там, де немає ДІЯ та зв'язку. В сільській місцевості України багато людей відчувають невідкладну потребу у банківських послугах. Відсутність банківських відділень у селах створює значні незручності для жителів, особливо для літніх людей, які не можуть сплачувати по рахунках, отримувати допомогу від своїх дітей. Створення банківських відділень у селах стане проривом у ХХІ століття, відкриє нові можливості для цих людей, полегшивши їм життя та дозволивши ефективніше розпоряджатися своїми фінансами.

У компанії підкреслюють, що поштовий банк — це по суті повноцінний суб'єкт господарювання зі своєю стратегією, процесами, балансом. І працювати цей банк буде за всіма законодавчими нормами і правилами регулятора. По суті, відмінність поштового банку від будь-якого іншого банку в Україні тільки в тому, що він зможе надавати послуги через широкую фізичну інфраструктуру «Укрпошти» багатомільйонній аудиторії клієнтів по всій країні.

В Національному банку придумали, як задовольнити нестримне бажання державної «Укрпошти» мати свій банк і на цьому заробляти, отримати згоду на це з боку Міжнародного валютного фонду і, нарешті, надати шанс жителям 96 % населених пунктів країни, не охоплених наразі банківськими послугами, оцінити переваги фінансової інклюзії [3].

НБУ змушений був кардинально змінити свою позицію щодо ідеї створення в Україні так званого «поштового» банку. Аргументи голови НБУ Андрія Пишного прості й зрозумілі: часи змінились, і регулятор повинен адаптуватися до нових умов.

Попри те, що в законопроекті немає ані слова про «Укрпошту», на ринку є переконання, що «закон писався під «Укрпошту», щоб нарешті дати державному поштовому оператору законну можливість надавати банківські послуги [4].

Законопроект розроблявся лише з однією метою — надати «Укрпошти» можливість отримати банківську ліцензію. Існує ймовірність, що це може бути досягнуто шляхом придбання одного з невеликих банків, які стали державними після початку повномасштабного вторгнення.

Обмежена банківська ліцензія навряд чи буде цікава для більшості діючих сьогодні банків. Але для нефінансових компаній з розвинутою мережею, зокрема поштових операторів, це може відкривати принципово нові можливості.

Очільник Укрпошти говорить, що банки нічого не будуть стимулювати (ставати банками фінансової інклюзії — ред.), бо це по суті «банк мінус», тобто обсяг діяльності менше, ніж у стандартного банку. Навряд чи хтось добровільно матиме бажання обмежити свою сферу роботи. А от для небанківських інституцій з великою мережею (роздрібні мережі, поштові оператори) такий проект може бути цікавим.

Слід зазначити, що наприкінці вересня, поточного року, НБУ представив законопроект, який дозволить компаніям отримувати обмежену банківську ліцензію. Але 3 грудня 2024 року Верховна Рада України відхилила законопроект про щодо розвитку фінансової інклюзії в Україні, Про це повідомив народний депутат Ярослав Железняк [6]. Відмова у схваленні законопроекту свідчить про недостатню підтримку серед депутатів і, ймовірно, про наявність серйозних сумнівів або суперечливих позицій щодо доцільності такого кроку.

Використовуючи статистичні дані презентації «Global Panorama on Postal Financial Inclusion 2023», можна побачити, що у 135 країнах 44 Пошти мають (33 %) більше постійних відділень, ніж відділення комерційних банків у своїх країнах.

Таблиця 1

ПОШТОВИЙ МУЛЬТИПЛІКАТОР В СВІТІ

Поштовий мультиплікатор у світі	
Україна	123,28
Канада	3,52
Єгипет	1,36
Словакія	1,36
Росія	1,35
Німеччина	1,68
Фінляндія	6,17

Кількість поштових відділень (поштовий мультиплікатор) може бути різною за розміром, від майже однакового охоплення та до України, де поштових відділень в 124 рази більше (10 478), ніж відділень комерційних банків (85).

Ключовим аспектом поштових фінансових послуг є здатність поштових відділень використовувати свою розгалужену фізичну інфраструктуру для охоплення клієнтів у віддалених, сільських і традиційно маргіналізованих/недостатньо обслуговуваних громадах. Здатність поштових відділень забезпечувати доступ до фінансових послуг через фіксовану інфраструктуру додатково розширюється за рахунок поштових працівників, які можуть надавати банківські послуги верствам населення як у країнах з перехідною економікою, так і в країнах з розвиненою економікою [5].

На 2024 рік перспектива розвитку «Укрпошти» як поштово-банківської установи залишається актуальною, особливо враховуючи поточні економічні та соціальні виклики в Україні. Ключовою подією в цьому контексті стане процес отримання банківської ліцензії, який уже активно обговорюється та планується до реалізації. Цей крок може суттєво змінити не лише модель роботи підприємства, але й посилити його роль у забезпеченні фінансової доступності для населення.

Крім того, в умовах триваючого відновлення України після повномасштабного вторгнення, «Укрпошта» може відігравати важливу роль у фінансовій підтримці громадян і малих бізнесів у постраждалих регіонах. Її доступність і довіра населення створюють передумови для успішного виконання цієї функції. Якщо вдасться ефективно інтегрувати це рішення, «Укрпошта» може не лише збільшити свою рентабельність, але й суттєво вплинути на економічний розвиток країни у 2025 році, ставши прикладом успішної модернізації державних підприємств.

Хоча законопроект не вдалося ухвалити, це не означає повного закриття можливостей для «Укрпошти» у сфері фінансових послуг. Підприємство може зосередитися на:

- розширенні співпраці з комерційними банками та фінтех-компаніями;
- впровадженні цифрових фінансових рішень, таких як мобільні платформи для платежів і переказів;
- лобіюванні змін у законодавстві для повторного розгляду ініціативи.

Література

1. Forbes / Укрпошта може отримати обмежену банківську ліцензію. Законопроект вже є у Верховній Раді / URL: [https://forbes.ua/news/ukrposhta-mozhe-otrimati-obmezheni-bankivsku-litsenziyu-zakonoproekt-vzhe-u-verkhovnij-radi-20092024-23737](https://forbes.ua/news/ukrposhta-mozhe-otrimati-obmezheni-bankivsku-litsenziyu-zakonoproekt-vzhe-u-verkhovnij-radi)
2. Forbes Ukraine / Складна мрія Смілянського. «Укрпошта» має примарні шанси отримати власну фінустанову. Що заважає їй створити поштовий банк в Україні / 20.04.2023 / URL: <https://forbes.ua/money/skladna-mriya-smilyanskogo-ukrposhta-mae-primarni-shansi-otrimati-vlasnu-finustanovu-shcho-zavazhae-iy-stvoriti-poshtoviy-bank-v-ukraini-20042023-13212>
3. РБК-УКРАЇНА / Як «Укрпошта» може стати ще й банком і чому НБУ змінив точку зору / 04.11.2024 / URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/rozvorot-180-gradusiv-k-ukrposhta-mozhe-stati-1727966981.html>
4. Уніан / «Укрпошта» на порозі змін: чому компанія може стати банком і як це вплине на життя українців / 27.04.2024 / URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/ukrposhta-na-porozi-zmin-chomu-kompaniya-mozhe-stati-bankom-i-yak-ce-vpline-na-zhittya-ukrajinciv-12234516.html>
5. Universal Postal Union / Презентація «Global Panorama on Postal Financial Inclusion 2023» / URL: [Global-Panorama-on-Postal-Financial-Inclusion-2023.pdf](https://www.upu.net/global-panorama-on-postal-financial-inclusion-2023)
6. UA.NEWS / Рада провалила законопроект про банк для «Укрпошти» / URL: <https://ua.news/ua/ukraine/rada-provalyla-zakonoprojekt-pro-bank-dlya-ukrposhty>

Перерва П.Г.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки бізнесу і
міжнародних економічних відносин*

Нечепоренко Д.А.,

здобувач PhD,

Шейн Є.С.,

здобувач PhD,

Національний технічний університет «ХПІ»

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

Економічні дослідження в умовах війни мають низку унікальних особливостей, обумовлених високим рівнем невизначеності, руйнуванням інфраструктури, мобілізацією ресурсів і зміною пріоритетів держави та суспільства. У таких умовах традиційні методи аналізу економіки доповнюються спеціальними підходами, які враховують специфіку кризового періоду [1, 4, 11].

При підготовці доповіді нами визначено основні складнощі при проведенні економічних досліджень під час війни, до яких, зокрема, пропонуємо віднести [2, 7, 12]:

- невизначеність і турбулентність: неможливість точного прогнозування через швидку зміну політичних, економічних і соціальних умов; значний вплив зовнішніх факторів, таких як санкції, міжнародна підтримка чи геополітична ситуація;

- обмеженість даних: втрата доступу до офіційної статистики у зонах конфлікту; неповнота або спотворення даних через міграцію населення та руйнування інфраструктури [3];

- зміна структури економіки: збільшення частки військових витрат у бюджеті; скорочення окремих галузей (наприклад, туризму, виробництва) і швидке зростання інших (військово-промисловий комплекс, логістика) [5];

- гуманітарні та соціальні аспекти: вплив війни на рівень зайнятості, доходів та соціальної нерівності; значне зростання витрат на підтримку переселенців та відновлення інфраструктури [8, 13].

Наявність вказаних викликів і складнощів передбачає формування, обґрунтування та використання особливих методи і підходи до проведення економічних досліджень. До такого роду особливих методів економічних досліджень в умовах війни пропонуємо віднести такі.